บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล ข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะ

เกษตรกรที่คนไทยส่วนใหญ่ถือว่าเป็นกระดูกสันหลังของชาติ ไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยใด เกษตรกรที่ได้รับการยกย่องสูงสุดของชาติ กับมีฐานะยากจนเหมือนเดิมถึงแม้ว่ารัฐบาลแต่ละสมัยมีความพยายามที่กำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินและขจัดปัญหาความยากจนของเกษตรกร โดยผลักดันโครงการต่างๆ จำนวนมากเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีได้กำหนดนโยบายบริหารราชการแผ่นดินไว้เป็นนโยบายเร่งด่วน นโยบายหนึ่งก็คือ นโยบายพักชำระหนี้ 3 ปี ให้กับเกษตรกรรายย่อยลูกค้า ธ.ก.ส. เพื่อแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรอย่างเร่งด่วน โดยวางระบบฟื้นฟู และให้ความช่วยเหลือปรับโครงการสร้างการผลิตอย่างครบวงจร รัฐบาลมอบหมายให้ ธ.ก.ส. เป็นผู้รับผิดชอบโครงการพักชำระหนี้ 3 ปี ให้กับเกษตรกรรายย่อยลูกค้า ธ.ก.ส.

การศึกษาเรื่องการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการพักชำระหนี้เกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของ ธ.ก.ส.สาขาท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้เกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของ ธ.ก.ส.สาขาท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี มีการเปลี่ยนแปลงของภาระหนี้สินและรายได้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการพักชำระหนี้หรือไม่ ตลอดจนถึงปัญหาและอุปสรรคเพื่อทำให้ทราบว่าโครงการนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่รัฐบาลตั้งไว้หรือไม่ โดยศึกษาข้อมูลลูกค้า ธ.ก.ส.ในเขตพื้นที่อำเภอท่ายาง และอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 300 คน

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปผลการศึกษา อภิปรายผลการศึกษา นำเสนอข้อค้นพบ และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ สามารถสรุปผลการศึกษาได้เป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์เชิงพรรณาของข้อมูลและการวิเคราะห์ทดสอบสมมติฐาน เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

สำหรับกรอบแนวคิดในการศึกษา เป็นการศึกษาการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการพักชำระหนี้เกษตรกรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี โดยศึกษาจากตัวแปร 2 ด้าน คือ ด้านผลสัมฤทธิ์ของโครงการและด้านกระบวนการและผลลัพธ์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การวิเคราะห์เชิงพรรณาและการทดสอบสมมติฐาน

(1) ข้อมูลเชิงพรรณา

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 62.7 เป็นเพศชาย ร้อยละ 34 อายุอยู่ระหว่าง 41 – 50 ปี ร้อยละ 71.3 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 34.7 เป็นลูกค้า ธ.ก.ส.มานานระหว่าง 5 –10 ปี ร้อยละ 34.7 มีแรงงานในครัวเรือนจำนวน 2 คน ร้อยละ 54.3 ทำการเกษตรในที่ดินของตนเอง ร้อยละ 68.3 มีรายได้ส่วนใหญ่จากการทำไร่

(2) ผลการดำเนินการด้านกระบวนการ

ผลการดำเนินการด้านกระบวนการที่นำมาศึกษาประกอบด้วย การอบรมการฟื้นฟูอาชีพหรืออบรมเพื่อลดค่าใช้จ่าย (สัจธรรมชีวิต) จากการศึกษาพบว่า ร้อยละ 65.7 ของกลุ่มตัวอย่างได้รับการอบรมฟื้นฟูอาชีพหรืออบรมเพื่อลดค่าใช้จ่าย (สัจธรรมชีวิต) ร้อยละ 100 ของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการอบรมฟื้นฟูอาชีพหรืออบรมเพื่อลดค่าใช้จ่ายเข้ารับการอบรมด้วยความสมัครใจ ร้อยละ 52.3 ได้รับการอบรม แนะนำในด้านการแนะนำการฟื้นฟูอาชีพ ร้อยละ 81.7 ของกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าเรื่องที่ได้รับการอบรมเนื้อหาตรงตามความต้องการของเกษตรกร ร้อยละ 65.5 เห็นว่าเนื้อหาที่ได้รับการอบรมมีประโยชน์ต่อผู้เข้ารับการอบรมมาก ร้อยละ 59.4 สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ในการเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาอาชีพมาก

(3) ผลการศึกษาเปรียบเทียบหนี้สินและรายได้

ผลการศึกษาเปรียบเทียบหนี้สินและรายได้ประกอบด้วยผลลัพธ์ในเรื่องภาระหนี้สินด้านรายได้ ด้านค่าใช้จ่าย และด้านการชำระหนี้

ภาระหนี้สิน ในการศึกษาเรื่องภาระหนี้สินกับ ธ.ก.ส. พบว่า กลุ่มตัวอย่างหลังเข้ารับโครงการพักชำระหนี้แล้ว มีภาระหนี้เฉลี่ยลดลงจาก 73,848.90 บาท เหลือ 71,978.05 บาท หรือลดลง 1,870.85 บาท เมื่อพิจารณาถึงภาระหนี้สินของกลุ่มตัวอย่างที่มีกับ ธ.ก.ส. หลังจากเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้แล้วเกษตรกรมีหนี้สินเท่าเดิม 247 ราย คิดเป็นร้อยละ 82.3 มีหนี้สินลดลง 46 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.3 และมีหนี้สินเพิ่มขึ้น 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.3 ส่วนในเรื่องภาระหนี้นอก ธ.ก.ส. พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้มีภาระหนี้สินเฉลี่ยลดลงจาก 21,716.67 บาท เหลือ 13,180 บาท หรือลดลง 8,536.67 บาท เมื่อพิจารณาถึงภาระหนี้สินของกลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้เงินกู้นอกจาก ธ.ก.ส. หลังเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้แล้วพบว่าเกษตรกรมีหนี้สินลดลง 127 ราย หรือร้อยละ 73.8 มีหนี้สินมากขึ้น 39 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.7 และมีหนี้สินเท่าเดิม 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.5

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ในการศึกษาเรื่องรายได้พบว่า กลุ่มตัวอย่างหลังจากเข้าร่วมโครงการพักหนี้แล้ว มีรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อปีเพิ่มขึ้น จาก 71,661.67 บาท เป็น 83,467 บาท หรือเพิ่มขึ้น 11,805.33 บาท เมื่อพิจารณาถึงรายได้ของกลุ่มตัวอย่างหลังจากเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้แล้ว เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น 177 ราย คิดเป็นร้อยละ 59 และมีรายได้เท่าเดิม 123 ราย คิดเป็นร้อยละ 41 ส่วนที่มีรายได้น้อยลงไม่มี

ในการศึกษาเรื่องค่าใช้จ่าย พบว่า กลุ่มตัวอย่างหลังจากเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้แล้ว มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อปีลดลงจาก 58,570 บาท เหลือ 56,143.33 บาท หรือลดลง 2,426.67 บาท เมื่อพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายของกลุ่มตัวอย่างหลังจากเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้แล้วเกษตรกรมีค่าใช้จ่ายเท่าเดิมจำนวน 207 ราย คิดเป็นร้อยละ 69 มีค่าใช้จ่ายน้อยลงจำนวน 91 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.3 และมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นจำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.7

การชำระคืนหนี้ ในการศึกษาเรื่องการชำระคืนหนี้พบว่า ร้อยละ 83.7 ของกลุ่มตัวอย่างมีรายได้ในการประกอบอาชีพในช่วงพักชำระหนี้ 3 ปี เพียงพอต่อการชำระหนี้ และร้อยละ 39.3 ของกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าจะสามารถส่งชำระต้นเงินและดอกเบี้ยทั้งหมดให้เสร็จสิ้นได้

(4) การทดสอบสมมติฐาน

ผลการดำเนินการด้านผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ในเรื่องผลที่คาดว่าจะได้รับ (Expected Results) คือ ภาระหนี้สินที่ลดลงและรายได้ที่เพิ่มขึ้นกับผลการปฏิบัติจริง (Actual Results) มีดังนี้

1. ภาระหนี้สินกับ ธ.ก.ส.ของเกษตรกร พบว่า หนี้สินก่อนเข้าร่วมโครงการและหลังเข้าร่วมโครงการ ค่าเฉลี่ยไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีระดับค่า t – test = 0.585 และ p = 0.559 ถือว่าไม่ประสบผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

2. ภาระหนี้สินของเกษตรกรนอก ธ.ก.ส. พบว่า หนี้สินหลังจากเข้าร่วมโครงการของเกษตรกรเฉลี่ยลดลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีระดับค่า t – test = 7.833 และ p = 0.000 เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเข้าร่วมโครงการ และพบว่าภาระหนี้สินของเกษตรกรก่อนเข้าร่วมโครงการมากกว่าหลังเข้าร่วมโครงการถือว่าประสบผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

3. รายได้ของเกษตรกร พบว่า รายได้หลังจากเข้าร่วมโครงการของเกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีระดับค่า t – test = -4.946 และ p = 0.000 เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเข้าร่วมโครงการ และพบว่ารายได้ของเกษตรกรก่อนเข้าร่วมโครงการน้อยกว่าหลังเข้าร่วมโครงการถือว่าประสบผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการพักชำระหนี้เกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของ ธ.ก.ส.สาขาท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ได้ใช้แนวคิดของ Suchman (1987) ในการประเมินผล โดยการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติจริงกับผลที่คาดว่าจะได้รับ เป็นการวัดความสำเร็จจากการดำเนินงาน จากการศึกษา พบว่า

การประเมินผลในเรื่องผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ในส่วนของหนี้สินกับ ธ.ก.ส. ไม่ประสบผลสัมฤทธิ์ตามที่คาดว่าจะได้รับ กล่าวคือหนี้สินก่อนเข้าร่วมโครงการ และหลังเข้าร่วมโครงการ ค่าเฉลี่ยไม่มีความแตกต่างกันในนัยสำคัญ ส่วนหนี้สินนอก ธ.ก.ส. และเรื่องรายได้ประสบผลสัมฤทธิ์ตามที่คาดว่าจะได้รับ

การประเมินด้านกระบวนการ ในเรื่องการได้รับการอบรมฟื้นฟูอาชีพหรืออบรมเพื่อลดค่าใช้จ่าย พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการได้เข้ารับการอบรมเป็นส่วนมาก และเป็นการอบรมด้วยความสมัครใจ เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลตามโครงการพักชำระหนี้ ดังนั้น เมื่อวัดความสำเร็จจากจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการอบรม เนื้อหาที่อบรมด้าน ประโยชน์ที่ได้รับจากการอบรมและการนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ในการเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาอาชีพ ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าประสบผลสำเร็จในระดับที่น่าพอใจ เพราะข้อมูลที่ได้รับครั้งนี้เป็นความเห็นของผู้ตอบเพียง 197 คน (จากทั้งหมด 300 คน) จึงไม่สามารถนำผลนี้ไปสรุปเป็นผลของตัวแทนทั้งหมดได้ ซึ่งยังไม่สามารถเปรียบเทียบกับการศึกษาของ เฉลิมพล บุญย้อย (2546) ในเรื่องของเนื้อหาที่อบรมเหมาะสมตรงตามความต้องการ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

การประเมินด้านผลลัพธ์ พบว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมโครงการมีหนี้สินนอก ธ.ก.ส.ที่ลดน้อยลง มีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น และเห็นว่าเป็นโครงการที่ดีมีประโยชน์ควรทำต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เฉลิมพล บุญย้อย (2546) ฉัตรไชย ประดิษฐวัฒนา และคณะ (2545) และ สมภพ รอดกลาง และคณะ (2544) ในเรื่องของรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น หนี้สินนอก ธ.ก.ส. ที่ลดน้อยลง และเป็นโครงการที่เป็นประโยชน์สำหรับเกษตรกร

5.3 ข้อค้นพบ

1. หนี้สินกับ ธ.ก.ส. พบว่า ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ หนี้สินโดยเฉลี่ยมีความเปลี่ยนแปลงโดยไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ เกษตรกรที่มีหนี้สินมากกว่า 90,000 บาท ก่อนเข้าร่วมโครงการมีอยู่ 114 คน แต่หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้วลดลงเหลือเพียง 105 คน หนี้สินระหว่าง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

70,001 – 90,000 บาท จาก 53 คน คงเหลือ 48 คน หนี้สินระหว่าง 50,001 – 70,000 บาท จาก 28 คน คงเหลือ 23 คน แต่เกษตรกรที่มีหนี้สินน้อยกว่า 30,000 บาท เพิ่มจำนวนขึ้นจากเดิม คือ ก่อนเข้าร่วมโครงการมีอยู่ 21 คน หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว เพิ่มเป็น 36 คน และเกษตรกรที่มีหนี้สินระหว่าง 30,000 – 50,000 บาท เพิ่มขึ้นจาก 84 คน เป็น 88 คน สาเหตุน่าจะมาจากหนี้สินในส่วนนี้เกษตรกรยังไม่ต้องชำระคืน เนื่องจากอยู่ในช่วงพักชำระหนี้ ซึ่งไม่ต้องเสียดอกเบี้ยให้กับ ธ.ก.ส. จึงนำรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นไปชำระหนี้ภายนอก ซึ่งเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูง หรือนำมาฝากกับ ธ.ก.ส. ซึ่งให้ดอกเบี้ยมากกว่าอัตราปกติอีกร้อยละ 1% ต่อปี เพื่อเตรียมไว้ชำระหนี้หลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว จึงมีผลทำให้ภาระหนี้สิน กับ ธ.ก.ส. ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการไม่เปลี่ยนแปลงแตกต่างในนัยสำคัญ

2. หนี้สินนอก ธ.ก.ส. พบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้วเกษตรกรโดยเฉลี่ยมีหนี้สินลดลงอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ เกษตรกรก่อนเข้าร่วมโครงการมีหนี้สินจำนวน 172 คน แต่หลังเข้าร่วมโครงการแล้วลดลงคงเหลือ 57 คน หรือลดลงถึง 115 คน โดยผู้มีหนี้สินไม่เกิน 70,000 บาท ลดลงจำนวน 128 คน แต่ผู้มีหนี้สินมากกว่า 70,000 บาท เพิ่มขึ้นจำนวน 13 คน

3. หนี้สินนอก ธ.ก.ส. พบว่า ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการเกษตรกรยังเป็นหนี้สินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบ ไม่เปลี่ยนแปลง กล่าวคือ คิดเป็นร้อยละ 21.5 ก่อนเข้าร่วมโครงการและร้อยละ 21 หลังจากเข้าร่วมโครงการ แสดงว่าเกษตรกรยังนิยมกู้เงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งสาเหตุน่าจะมาจากการที่สามารถกู้เงินได้ง่ายและได้จำนวนมาก ถึงแม้จะต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูงก็ตาม

4. รายได้ทั้งครัวเรือนของเกษตรกร หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว โดยเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงในทางที่เพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ กล่าวคือ จากเดิมเกษตรกรมีรายได้ทั้งครัวเรือนก่อนเข้าร่วมโครงการไม่เกิน 50,000 บาท มีจำนวน 166 คน ลดเหลือเพียง 137 คน หลังจากเข้าร่วมโครงการหรือลดลงจำนวน 29 คน และผู้มีรายได้มากกว่า 50,000 บาท เพิ่มขึ้นจาก 134 คน เพิ่มเป็น 163 คน หรือเพิ่มขึ้นจำนวน 29 คน

5. ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรหลังเข้าร่วมโครงการแล้ว เปลี่ยนแปลงโดยไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ ค่าใช้จ่ายทั้งครัวเรือนน้อยกว่า 30,000 บาท เพิ่มมากขึ้นจากเดิมมีอยู่ 71 คน ก่อนเข้าร่วมโครงการเพิ่มเป็น 84 คน หลังจากเข้าร่วมโครงการ หรือเพิ่มขึ้นเพียง 13 คน และผู้มีค่าใช้จ่ายตั้งแต่ 30,000 บาท ขึ้นไป ลดลงจาก 229 คน เหลือ 216 ราย หรือลดลง 16 คน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

6. ในด้านของการประเมินด้านกระบวนการของการฝึกอบรม จะเห็นได้ว่ามีผู้เข้ารับการอบรม 197 คน จากทั้งหมด 300 คน โดยผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่จะไม่ทราบข้อมูลของการฝึกอบรม ดังนั้นจึงถือได้ว่ายังไม่ประสบผลสำเร็จด้านการประชาสัมพันธ์ในการฝึกอบรม

7. เมื่อพิจารณาถึงการประเมินด้านเนื้อหาการฝึกอบรม โดยพิจารณา 1) ประเด็นของเนื้อหาตรงกับความต้องการของผู้อบรม 2) ประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม 3) ความสามารถที่จะนำไปใช้ในการเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาอาชีพ จะเห็นได้ว่าผู้เข้ารับการอบรม (197 คน) ส่วนใหญ่ได้รับเนื้อหาที่ตรงตามความต้องการ (81.7%) ได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมการอบรม (65.5% ได้รับประโยชน์มาก และ 31% ได้รับประโยชน์ปานกลาง) และในประเด็นของความสามารถที่จะนำไปใช้ในการเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาอาชีพ จะเห็นได้ว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ (สามารถนำไปใช้ได้มาก 59.4% และนำไปใช้ประโยชน์ปานกลางได้ 34%) อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าผู้ตอบส่วนใหญ่จะให้ความเห็นในด้านการประเมินกระบวนการของเนื้อหาการฝึกอบรมในระดับที่น่าพอใจ ดังที่ได้สรุปข้างต้น แต่ก็ยังไม่สามรถสรุปได้ว่าประสบผลสำเร็จด้านเนื้อหาของการอบรม เพราะข้อมูลที่ได้รับครั้งนี้เป็นความเห็นของผู้ตอบเพียง 197 คน (จากทั้งหมด 300 คน) จึงไม่สามารถนำผลนี้ไปสรุปเป็นผลของตัวแทนทั้งหมดได้

5.4 ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษา พบว่า มีเกษตรกรที่ได้เข้าร่วมการอบรมโครงการฟื้นฟูอาชีพหรืออบรมเพื่อลดค่าใช้จ่ายเพียงร้อยละ 65.7 เท่านั้น ดังนั้นควรมีการประชาสัมพันธ์หรือสื่อสารให้เกษตรกรได้รับทราบข่าวสารการอบรมให้ทั่วถึงมากขึ้น เพราะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ได้รับการอบรม

2. เนื้อหาหลักสูตรที่ได้รับการอบรมโครงการฟื้นฟูอาชีพหรืออบรมเพื่อลดค่าใช้จ่ายพบว่า ไม่ตรงกับความต้องการหรือตรงเพียงบางส่วน คิดเป็นร้อยละ 18.3 ดังนั้นเนื้อหาหลักสูตรควรให้ตรงต่อความต้องการของผู้รับการอบรมให้มากขึ้น ซึ่งก่อนการอบรมควรมีความประเมินความต้องการของผู้เข้าร่วมการอบรม

3. เนื้อหาหลักสูตรที่ได้รับการอบรมโครงการฟื้นฟูอาชีพหรืออบรมเพื่อลดค่าใช้จ่าย พบว่าประโยชน์ที่ผู้ได้รับการอบรมได้รับในระดับปานกลางหรือน้อย คิดเป็นร้อยละ 34.5 ดังนั้น เนื้อหาหลักสูตรที่ใช้ในการอบรมควรมุ่งเน้นให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์สำหรับผู้รับการอบรมให้มากขึ้น โดยหลักสูตรการอบรมควรที่จะมุ่งเน้นให้ทดลองปฏิบัติจริง (work shop)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved